

Előadói javaslat

a Rákos-Keresztur és Rákos-Csaba állomások között 1000 munkás család részére létesített telepen szervezendő nőipariskola tárgyában.

Kereskedelemügyi m. kir. minister úr Tanácsunkhoz küldte le véleményezés végett, a „Munkás Otthon“ Szövetkezetnek az iránti kérvényét, hogy a székes-főváros közelében, Rákos-Keresztur és Rákos-Csaba állomások között 1000 munkás család részére létesített telepén ipariskola szerveztessék.

Kereskedelemügyi m. kir. minister úr leiratában ezen telepen — társadalom politikai szempontból legmegfelelőbb — iparoktatási intézetnek egy nőipariskolát méltóztatott találni, mely esetleg háztartás iskolával kapcsolatosan a telepen élő családok, kétségtelenül nagy számú leány gyermekeit nemcsak a háztartásban előforduló munkák és a saját családjaik szükségleteinek kielégítésére szolgáló kézi munkákban képezné ki, hanem egyuttal a végzett növendékeknek otthon üzhető megfelelő keresetet is biztosítana. Ezen felvétel mellett kereskedelemügyi minister úr elvileg késznek méltóztatott nyilatkozni ily iskola létesítésére.

A „Munkás Otthon“ Szövetkezet azon czélból alakult, hogy a munkás, kisiparos és alsóbb hivatalnok osztályhoz tartozó ezer családnak egyenkint 160 □-öl bekerített telken családi házat építsen. Ezen ingatlan a használatbavitelkor mindjárt az illető szövetkezeti tag tulajdonába megy át és 26 évi amortizáció után annak tehermentes birtokává lesz.

Az időközben részben már felépült ezen telep. mérsékelt lakbér egy családi ház után 160 frtban megállapított évi amor-

tizaczió, bizonyos tekintetben valószínűvé teszik azt, hogy a háztulajdonosokká lett szövetkezeti tagok vállalkozásuknak megfelehetnek és így a telep lakossága bizonyos mértékben állandó jelleggel is fog birni.

A kérdésnek, a telep lakosságának szempontjából való elbírálását azon okból vélem itt előtérbe hozandónak, mert a telep előreláthatólag legalább eleinte csak egy elemi népiskolával rendelkezvén, amennyiben itt még egy második iskola is létesíttetik, annak a fejlődéséhez szükséges alapfeltételekhez kell alkalmaztatnia.

Nem ismerhetvén még ezen alig életbeléptetett telep lakosságának hajlamait, életviszonyait és általában egy gyakorlati irányú ipariskolának az egyéni törekvéseket illető itteni feltételeit, a kérésény érdemleges elbírálásánál azon általános elvből kell kiindulnunk, hogy a létesítendő iskola az itt számba vehető nőket tanítsa meg arra, hogy miképen kell munkabírásukat és ezzel szerzett csekély keresetüket józanul felhasználni.

A tervbe vett nőipariskola mint közművelődési és a népesség nőtagjainak munkára való nevelését és keresetképessé tételét célzó intézmény hatásában fontos. És jólehet a telep lakosságának azon tagjaiban, akiről itt szó van, a hasonló életviszonyok is bizonyos mértékben közöseknek mondható célok, melyek között élnek, csak idővel eredményezhetnek oly egyöntetű törekvéseket, melyek egy kifejlődhető háziipari vagy kisipari foglalkozásnak alapjait képezhetnék: mégsem kisebbíthető egy oly intézménynek jelentősége, mely épen ezen a telepen hasznos foglalkozások és az ipari pálya iránti előszeretet alapját vethetné meg.

Épen hazánkban, ahol — talán jobban mint bárhol másutt — még a foglalkozások iránti igények is nagy mértékben fel vannak csigázva, nem tekinthető mellékesnek, hogy az ipari élet számára ne csak segéderők neveltessenek, hanem az egész népesség részesüljön oly irányú nevelésben, mely az ipari foglalkozásnak minden tekintetében megszerzi a méltán megillető tekintélyt.

Kezdetben ezen tervbe vett nőipariskola részéről nagyobb, számba jövő gyakorlati eredményeket várni illetve ilyeneket kilátásba helyezni, ezen előadói javaslat keretében nem lehet azon okból, mert eleve számolni kell azzal, hogy az iskolának uttörő munkát kell végeznie.

A gyakorlati eredmények szempontjából a tervbe vett iskola működéséhez fűzhető várakozások, már csak azért sem lennének

biztos alapon kijelölhetők, mert a gyakorlati életből levonható tapasztalatok tanúsága szerint hagyomány, nevelés, életviszonyok, egy hely természeti fekvése, égalj, ipari vállalkozások stb. mind megannyi tényezője egy hely lakosságában meghonosítandó foglalkozásnak, ezen feltételek pedig jelenségekben ott még nem nyilatkozván meg, ezekre csak következtetni lehetne.

Ezen okok folytán az iskola működési körének kijelölésénél nem is lehet még specifikus területiális tényekre támaszkodni, hanem e helyett a népességnek általában a munkára való nevelése- és a lehetőséghez képest keresetképesé tételéből kell kiindulni.

Előbbi szempontból így a telepen létesíthető nőipariskolától, melynek rendeltetésszerűleg a tanköteles koron túl levő leányokat kell a háztartásban és azonkívül szükséges női kézimunkákban nevelnie, csak üdvös eredmények várhatók. Sőt, ha figyelembe vesszük, hogy ily iskola híján, a főváros közvetlen közelében, ahol az élet is nehezebb, a nő nem részesülhetvén a kellő időben a lényének megfelelő kiképzésben, nem is járulhatna hozzá a család anyagi jóléte előmozdításához, azt nemcsak nevelési- de társadalmi gazdasági tekintetben is ezen a telepen, amelynek lakossága egész munkabírájának kiaknázására van utalva, igen helyén levőnek kell jelezni.

A telepnek a székes-fővároshoz való közel fekvése, a telep lakosságának előrelátható jellege bizonyos mértékben támpontokat látszanak kijelölni az iskola működése elé kitűzhető célokra nézve. Ezen körülmények ugyanis azt látszanak jelezni, hogy a tervbe vett nőipariskolának ezen helyen oly munka-nemek meghonosítására kell törekedni, melyeket a nő otthonában is elkészíthet és a melyek a fővárosban gyors értékesíthetésre számíthatnak. Viszont a lakosság jellegét vevén figyelembe a létesítendő iskola működési körébe felveendő munkáknak iparművészeti szempontból vett színvonala, legalább kezdetben nem csigázható fel oly fokra, mely a szegény munkás-családok leánygyermekai életviszonyainak, a telepen levő elemi népiskolában megszerezhető előkészültségnek és általában az itt figyelembe jövő növendékeknek a család köréből magával hozott műveltségi fokának nem felelhet meg.

Az iskola benépesítésénél egyszerű munkás-családok elemi népiskolát végzett 12—13 éves gyermekeire kellvén itt első sorban számítani, a nőipariskolának is ehhez képest az egyszerűbb élet

igényeket kell alapul vennie a tanítandó kézi munkák kijelölésénél. Hogy az iskola a helyi viszonyokba teljesen beilleszkedhessék, annak egyik leglényegesebb feltétele, hogy magának az itteni lakosságnak női kézimunka szükségletéből induljon ki. Tiszteletteljes véleményem szerint azon nevelési szempontból, alapvető feltételből, mint ennek természetes következménye fog kifejlődni azon másik gyakorlati érdek, hogy t. i. ezen iskola kenyérkeresetre is képe-sítse a telepnek arra rá szorult lakosságát.

A fényüzési munkák, milyenek a műhimzés, és divatárússág, bizonyos határon túl a csipkeverés ezen iskolán, legalább kezdetben csak akkor volnának ezen iskola működési körébe vonhatók, ha vagy a lakosság nőtagjaiban a hajlam meg van, vagy ha a közel főváros folytán várható kedvező kereseti viszonyok azt indokolják.

Ellenben begyakorlandók a családi élet körében szükséges kézi munkák, milyenek a kötés-, fehérnemű- és felső ruha varrás, foltozás, horgolás, gépkötés, viselt kézimunkák kiegészítése- és átalakítása stb.

A kenyérkeresetre képesítő munkák, mint már jelezni volt szerencsém, egész határozottsággal csak a nép életviszonyainak biztos ismerete alapján volnának kijelölhetők, mert hiszen egy nagyobb terjedelemben meghonosodó ipari foglalkozás az azt befolyásoló környezeten kívül egy vidék lakosságának összességében megnyilatkozó hajlamoktól is függ, amire pedig ezen telep lakosságánál, melynek talán minden tagja egykor más és más életviszonyok között élt itt következtetni alig volna lehetséges. Általában azonban itt figyelembe vehető, ily munkáknak jelezhetők a *fehérvarráson* és *szabóságou* kívül, a *mosás*, *vasalás*, (műmosás,) *posta dobozok*, *karton- és papír-munkák*, *gyümölcs-szárítás és gyümölcs főzés és más olyan már bizonyos mértékben háztartási gazdasági munkák.*

A létesítendő iskola oly gyakorlati ismeretek tanítására és foglalkozások begyakorlására szorítkozván, előre láthatólag be fog illeszkedni az itteni életviszonyokba és elfogja érhetni azt a célt, melyet a lakosság nőtagjainak munkára való nevelése-, kenyérkeresetre való képessé tétele és általában közművelődési tekintetében működéséhez fűzni lehet. Ennél messzebb menő, lokális jellegű gyakorlati irányu és gazdaságilag is mérhető eredmények csak majdan később várhatók, ha az iskolának sikerült az egyes foglalkozásokra az utat annyira egyengetni, hogy a lakosság közös

törekvéseiben egymást kiegészíti és a homogén erők egymást támogatva tudnak érvényesülni.

A tervbe vett iskola működése elé tűzhető további célnak tekinthető, hogy a lakosság részéről majdan megnyilatkozó hajlamokat, természetüknek megfelelően fejlessze, ehhez képest egyes speczialis és munka megosztás alakjában üzhető foglalkozásokat karoljon fel, ezek számára a szükséges speczialis készütségu munkaerőket nevelje és utóbbiakat munkáik értékesítésében támogassa.

Hasonlóképen egy további feladatnak volna tekintendő az, hogy az iskolán, amint az megszilárdult és a helyi viszonyokba beilleszkedett, alkalmas időszakokban rövidebb — hosszabb tartamu rendkívüli tanfolyamok rendeztessenek az iskola rendes működési körébe esetleg fel nem vehető, de a gyakorlati élet által indokolt és értékesíthető női kézi munkák tanítására.

Maga az iskola a legelőnyösebben akként volna szervezendő, hogy az, mint a budapesti m. kir. állami nőipariskolák kirendeltsége ezen iskolákkal kapcsolatba hozatnék. Az anyaintézeten volna előzetesen kiképezendők a tanerők és továbbképzésükről, az ehhez szükséges eszközökről hasonlóképen ezen intézetnek kellene gondoskodnia; innen láttatnék el az intézet az oktatás segédeszközeivel, tanszerekkel, régi- és új munka mintákkal. Amennyiben pedig az anya-intézet kedvező elhelyezésénél fogva, a helyi szegény, keresetre utalt munkásnők érdekeinek sérelme nélkül, nagyobb munkákhoz jutna, ezeknek megfelelő része a kirendeltségre volna átruházható. A kölcsönös egymásra hatás következtében fejlődhetnék a főintézetnek gyakorlati iránya és emelkedhetnék a kirendeltség működésének színvonala. Tervszerű, cél tudatos vezetés mellett mindkét intézmény csak nyerhetne jelentőségében.

Működési köréhez képest az iskolán kezdetben fehér varró, ruha-varró és vegyes női kézimunkákra volna egy-egy tanítónő alkalmazandó; az iskola népessége szerint volna azután mindegyik mellé vagy több segédtanerő beosztandó. Amennyiben az iskolán külön tanfolyamok volna később rendezendők, úgy, hogy ha annak szüksége forog fenn, eleve gondoskodni kellene arról, hogy az illető tanítónők előzetes képzés útján szerezzék meg az illető tanfolyam vezetésére szükséges ismereteket és gyakorlatot.

Az iskola számára emelendő épület, melynek két nagyobb és két kisebb munkatermet, egy-egy tan- és rajztermet, egy tanítónői

lakást, 2—3 tanítónői szobát, mintagyűjteménytárat, a kész munkák és anyagok számára egy-egy szobát, hivatali irodát és tanácskozó szobát és egy szolga lakást kellene magában foglalnia, legcélszerűbben egy emeletes kertben szabadon álló épületnek volna építendő. Megközelítő számítás szerint az állandóan 80—100 növendékre számítandó épület mintegy 90 000—100 000 koronába kerülne.

Az intézet évi fentartása, 100 tanulót véve alapul mintegy 20 000 koronába kerülne, úgy, hogy egy tanuló kiképzetésének költségei évenként 100 koronát tennének ki, ami tekintettel arra, hogy a budapesti állami nőipariskolákon egy tanulónak évenkénti kiképztetése mintegy 200 koronába kerül, mérsékeltnek mondható.

Elméleti és rajzbeli oktatás ezen iskolán nem volna mellőzhető, hanem amint az a nőipariskolák normal tantervében meg van állapítva, hetenként összesen 6 órával felveendő volna. Még pedig a magyar nyelv heti 1-, a számtan és könyvviteltan hasonlóképpen heti 1—1 és végül a rajz heti 3 órában. Ezen tantárgyak tananyagának, valamint tanítási módszerének figyelemmel arra, hogy a telepen csak elemi népiskola lesz, teljesen a tanulók előkészültségéhez kellene alkalmazkodnia.

Ezekben fejtegetvén a tervbe vett iskola létesítésénél figyelmet érdemlő jelenségeket a következő tiszteletteljes javaslatot van szerencsém a tekintetes tanács elé terjeszteni:

1. *Kívánatos, hogy a székes-főváros közelében Rákos-Keresztúr és Rákos-Csaba állomások között létesített „Munkás otthon” telepen az itt élő családok leány-gyermekei számára nőipariskola állíttassék fel.*

2. *Ezen iskolának, mely első sorban a családok kézi munka szükséglete szempontjából másodszorban kenyérkereset szempontból volna létesítendő, fel kell karolnia: a) a családi életkörüben előforduló és szükséges munka nemeket; b) a helyi viszonyok szerint az életben kenyérkeresetre képesítő munkákat. (Ily munkanemek: a fehérvarrás, felső-ruhavarrás, kötés, horgolás, gépkötés, beszövény, postai dobozok, karton-munkák, gyümölcs befőzés és szárítás műmosás stb.)*

3. *Az iskola további céljával volna kitűzendő, hogy az egyes kézi munkanemekben megfelelően kiképzett nőkben megnyilatkozó hajlamok szerint egyes oly specziális foglalkozásokat karoljon fel, melyeket a nők otthonukban is elkészíthetnek és melyek a telephez közel levő fővárosban gyors és könnyű értékesíthetésre számíthatnak.*

4. Az iskola egyik legfontosabb feladata volna közreműködni abban az irányban, hogy a telepre nézve jellemző és munka-megosztással üzhető foglalkozások, kenyérkereseti forrásokká fejlődjenek, a mely cél elérése végett megrendeléseket fogad el, ezek kivitele végett anyagokat szerez be és ad ki, az elkészített munkák értékesítését pedig közvetíti.

5. A telepen nagyobb kiterjedésben üzhető ipar meghonosíthatása céljából, a lakosság törekvései és felmerülő igényekhez képest az iskolán egyes munkanemekből időszakos tanfolyamok volnának rendezendők; általában célul volna kitűzendő az, hogy a lakosságban érvényesítő közös törekvések az iskola gyakorlati irányu működésével erősíttessenek.

6. A telepen létesítendő nőipariskola legelőnyösebben a budapesti m. kir. állami nőipariskolákkal kapcsolatosan, ennek kirendeltségeként volna szervezendő, olyképen, hogy a főintézet részéről láttatnék el a kirendeltség az oktatás segédeszközeivel régi- és új mintákkal és nyújtana alkalmat a kirendeltségen működő tanerőknek a továbbképzésükre, kedvező elhelyezésénél fogva gondoskodnék arról is, hogy a telepen kenyérkeresetből női-kézimunkával foglalkozó munkásnők a kirendeltség közbejöttével megfelelő foglalkozáshoz jussanak; az általa elvállalt munkáknak megfelelő részét átruházná a kirendeltségre.

7. Az iskola közelebbi szervezete, az általa felkarolandó munkanemek és követendő irány figyelembe vételével a nőipariskolákra nézve érvényben levő normal szervezet szerint volna megállapítandó.

Vig Albert

előadó.

